

HOZIGI O'ZBEK SHE'RIYATIDA ISHQ-MUHABBAT MAVZUSI

Tojamatova Sarvinoz Rustambek qizi

Andijon davlat universiteti

filologiya (o'zbek tili) fakulteti III bosqich talabasi

Email: sarvinoztojamatova@gmail.com

Diyoraxon Isomiddin qizi Toychiyeva

3- bosqich talabasi:

Andijon Davlat Universiteti

Kimyo ta'lim yo'nalishi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6668139>

Istiqlool davri she'rlarining katta ko'pchiligida hamma davrlardagidek muhabbat mavzusi keng ifoda topmoqda. Ma'lumki, ushbu tuyg'uning sarhadlari nihoyatda keng. Shoir o'z ishqiy tuyg'usini yaratganga, Vatanga, xalqiga, ota-onasiga, do'stiga nisbatan izhor qilishi mumkin. Lekin bularorasida mahbubaga nisbatan muhabbatga bag'ishlangan she'rlarning umri uzoq va tasirchan bo'ladi. Haqiqiy muhabbat tuyg'usi bilan yo'g'rilgan she'riyatning tasir kuchi har narsadan kuchliroq bo'ladi. Bugungi muhabbat haqida bitilalyotgan she'rlar ichida mana shu xil quvvatga egalari ham oz emas. Bu asarlarning aksariyati shoirlar va yosh shoirlar tomonidan yaratilayotgani she'riyatimizda ro'y berayotgan evrilishdan dalolatdir.

Alisher Navoiy «Hayrat ul-abror» dostonida haqiqiy oshiq haqida shunday yozadi: «Haqiqiy oshiq deb sen bilki, u dard bilan yashaydi, uning tili ham, dili ham, ko'zi ham pok bo'ladi. Ishq uni «men»idan pok qilib, hatto fano o'tiga hashak qilgan bo'ladi. Yuzini sariq qilib, dardini yashiradi, ko'zini ariq qilib yosh oqizadi.» Bundan ko'rinadiki, haqiqiy oshiqning axvoli dilizhoridan emas, holatidan bilinadi. Shoir o'zlarining ishqqa muhtaloligini so'zda izhor qilishmaydi, ruhiy kechinmalarini shunchaki so'z bilan aytmaydi, balki holatlarini tasvirlash orqa'li bildirishadi. Hosiyat

Bobomurodova «Bir daryo oqa'r ko'nglimda» turkumiga kirgan she'rlaridan birida shunday yozadi:

Kim chertar eshikni ohista, bilmam,

Ko'ksimdan sug'rib chiqqanday tikan.

Qushday uchib borsam, chopiblar borsam,

Bag'ri cho'g' hamdamim hazonlar ekan.

Bu erda birovga intiq odamning holati, ruhiyati bor ranglari, ohanglari bilan ifodalangan. Ma'lumki, kimgadir intiq odamning butun vujudi quloqqa aylanadi, xayolida faqa't uning yodi kezadi, qo'li har qanday ishdayu, fikriyodi kutganida bo'ladi. Sherdagi lirik qahramon xuddi shu holatda. Uning iztiroblari ayniqsa,

to'rtinchi misrada yaxshi ochilgan. Lirik qahramonning kayfiyati keyingi bandlarda yanada yaqqolroq namoyon bo'la boradi:

Yomg'ir, shamol, hazon, to'xtang, qaytinglar,

Eshitib ketinglar qo'shiqlarimni.

Yo'qlab kelmasimga borib aytinglar,

Yig'lab ochib qo'ydim eshiklarimni.

Jismoniy emas, ruhiy iztirobdan yig'lash ruhiyatning poklanishidir. Haqiqiy muhabbat hijroni esa, botiniy iztirobdir, yani bu ham poklanishdir. X.Bobomurodova «Jonimning egasi» she'rida o'z sevgilisiga shunday murojaat qiladi: Bahor olib ketsa bahorlarimni, G'amlar bosib olsa ne horlarimni, Kuzlar to'kib ketsa ohorlarimni, Jonimning egasi, so'nsam maylimi?

Bu iltijo albatta, umumlashma xarakteriga ega bo'lib, mashuqalar sadoqati, vafosi haqida ajoyib topildi.

Shoira Zebo Mirzaeva she'rlarini o'qiganda «Haqiqiy she'rning mazmunini gapirib bo'lmaydi, uni his qilish kerak» degan fikrning to'g'ri nekanligini etirof qilasan kishi. Darhaqiqat, tuyg'u va hissiyotni hikoya yoki bayon yo'li bilan aniq tasvirlab, suratini chizib berish mushkil bil amal. Lekin uni muayyan matn orqali his qilish, tuyish mumkin. Bu amal kishi ma'naviyati va ruhiyatini boyitadi va oziqlantiradi. Shoiraning «Tamom» she'rini kuzatib

Ko'raylik.

Men endi ketaman...

Uni kechirdim.

Kechirdim eng so'nggi g'animimni ham.

Endi tinch yashayman tog'lar yurtida

Daraxtlar,

Shamollar,

Maysalar bilan...

Bu erda lirik qahramon «men»i sevilganidan yoki dil izhori rad etilganidan tushkil kayfiyatda emas, balki ruhiga yaqin odamni topmaganidan ko'ngli o'ksiyapti. Hayotda ruhi uyg'oq kishilar kamligidan o'ksiyapti.

Chunki uning ruhi baland, Ma'naviyati g'oyat yuksak. Shundan nihoyatda kechirimli, hatto g'animini ham kechira oladi. Axir odam tabiatan noqis bo'lsa, buning uchun uni ayblab bo'lmaydi-ku. U tabiatdan ko'ngliga yaqinlik izlaydi. Majnun – Qays odamlardan mehr-oqibat ko'rmagach, dala-dashtda yovvoyi hayvonlar bilan do'stlashganidek, Zebo Mirzaevaning lirik «men»I ham tabiat qo'ynidan panoh topadi:

...Dardsiz nigohlardan, g'amsiz ohlardan,

Shu o't-o'lanlarga yaqinman ko'proq.

Avliyodek cho`kka tushib o`tirgan
Qoyalar bag`ridan topaman panoh.
Pahlavon Mahmud bir ruboiysida:
Ko`xna qalam tole emas, dog' bitar,
Dard ekaman, bir-bir unib bog' bitar,-
deya yozgan edi. Demak, shoironing qoyalar, daraxtlar, maysalarni diliga yaqin olishi bejiz emas, chunki ularning bag`ri to`la dard, lirik qahramonga «dardsiz oh»lardan ko`ra yaqin. Shoironing tabiatga ko`chgan iztirobi, dardlari ham meva tugadi. Bu ruhiy erkinlik, Ma`naviyat va ma`rifatdir.
Sherining quvvati ham mana shunda. Shoir a yozadi:
Ko`zim tushsa kuyadi oftob,
Qo`lim cho`zsam, to`kilar dilim.
Aytsam, gunoh aytmasam azob,
Bu qanday dard,
Bu qanday o`lim?
Bu ishq dardi. Uning otashi shunday kuchlik, yaqinlashsa oftobni kuydiradi. Uning g'am shulasi dilni shunday iztirobga soladiki, bunga dosh berolmagan ko`ngil oh uradi. Bu oh o`tidan butun olam yonadi. Bu o`tda lirik qahramon ham qaqnus misol kuyadi. Mana shu xil kuyib-yonishdan haqiqiy oshiq-mashuqlik yuzaga keladi. Bunday fikrlarni muhabbatning mohiyatini qalban his qilgan, hamda butun vujudidan o`tkaza olgan ijodkorgina ayta oladi. Zebo Mirzaeva shunday shoir a.

Mustaqillik davri she`riyatining faol ishtirokchilaridan biri Xosiyat Rustamovadir. Uning she`rlarida dunyoviylik va ilohiylik birlashib ketadi. Shoir a she`riyatiga munosabat bildirgan adabiyotshunoslar uning o`lim haqida ko`p yozishini ta`kidlaydilar. Sinchiklab qraganda bu fikrga qo`shilib bo`lmaydi. Uning she`rlari o`lim haqida emas, tiriklikka, hayotga behad muhabbat natijasi o`laroq yuzaga kelgan asarlardir.

Barcha narsaning tiriklik va hayotdir. Insonning mavjudligi shu ikki narsaga bog`liq. Shu ikki narsani sevmalik anoyilikdir. Shoir a o`lim haqida so`z yuritganda tiriklikka, hayotga katta muhabbatni kuylaydi. Axir oshiqlik va mahbublik ham shu ikki narsaga bog`liq-ku. Xullas, Xosiyat Rustamovanning she`rlari kishida tushkunlik kayfiyatini emas, nekbinlik tuyg`usini uyg`otadi, ularni o`qib, hayotni qattiq sevib qolasiz, yashashga ishtiyoqingiz ortadi.

Shamollar ermaklab o`ynar,
Xazonni –
Taqdir chirpiratib otadi erga.
Rabbim, o`zing bergan mana shu

Jonni

O'zingdan yashirib qo'yay qaerga?!

Bu misralarni o'qib, vujudingiz zirqira ketadi. Shoiraning hayotni, tiriklikni sevishini hech kim aytmagan shaklda juratkorlik bilan ifodalashiga qoyil qolasiz. Uning iste'dodiga tan berasiz.

Davr she'riyatida o'z ovozi va sozi bor ijodkorlardan biri shoira Xurshidadir. U ko'pincha mumtoz adabiyot an'analari asosida asarlar yozadi. Uning she'rlarining aksariyati g'azal, masnaviy va muxammaslar ko'rinishida. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, Hurshida mumtoz she'riy shakllarga zamonaviy yuk yuklashga, ularning mavzu ko'lamini ijtimoiy, axloqiy-ma'rifiy mazmun bilan boyitishga harakat qiladigan ijodkordir.

Hurshida mumtoz adabiyotdagi an'anaviy poetik obrazlardan foydalangan holda zamonaviy shaklda ham she'rlar yaratadi. Natijada mumtoz an'anaviy timsollar zamonaviylashadi, Ma'naviy, axloqiy yo'nalish olib, bugungi kun talablariga xizmat qiladi. Bu hodisa «Bulbul Gul domiga tushganda nogoh» misrasi bilan boshlanadigan she'rda yaqqol ko'zga tashlanadi. Gul va bulbul an'anaviy manoda, oshiq va mashuqa timsoli sifatida istifoda qilinadi. Lekin shoira asarida ular konkretlashgan,

insoniylashgan. Shoira buni atoqli otlar bilan atash orqali anglatadi. Bulbul gul bog'iga kelib o'z nag'masini boshlaydi:

Xonishin boshladi Bulbul ohista –

Zohiran xush chah-chah, botinan xasta

Ekanligin oshkor qildi bu kecha.

Lekin soxta oshiq bu safar maqsadiga erisha olmaydi, yani «Oriyat mulkiga» rahna sololmay, Gul yonidan jilishga majbur bo'ladi. Biroq Gulning dardida o'zining botinan xasta ekanligini oshkor etib, kuylashda davom etadi.

Nihoyat o'z maqsadiga erishadi. Gul uning nolasiga ishonib, taslim bo'ladi. Tuyg'ularini aqlga bo'ysundira olmagan Gulning nadomatlarida katta haqiqat bor. Tafakkurdan tashqari harakatning barchasining oxiri voy ekanligi she'rda o'ziga xos ifoda topgan.

Zamonaviy o'zbek she'riyati yaltiroq g'oyabozlik va quruq chaqiriqdan kutilib bormoqda. Bu hol katta avlodga mansub shoirlar ijodini ham yashartirib, asarlarining jozibadorligini oshirmoqda.